

DET KONGELEGE
LANDBRUKS- OG MATDEPARTEMENT

Rundskriv

Fjellstyra
Statskog SF
Norges fjellstyresamband
Landbruksdirektoratet

Nr.	Vår ref	Dato
M-1/2016	16/59	14. januar 2016

**Om forskrift om seter og tilleggsjord m.m. i statsallmenningane –
departementets kommentarar til ein skilde føresegner i forskrifta**

Innhold

1.	Innleiing	3
2.	Innleiande føresegner	4
2.1	Merknader til §§ 1, 2 og 3 Formål, verkeområde og administrasjon	4
3.	Beite	5
3.1	Merknader til § 5 Beiteareal, inngjerding, natthamning og gjeterbu	5
4.	Seter	5
4.1	Merknader til § 6 Utvising av seter	5
4.2	Merknader til § 7 Søknad og saksgang ved utvisning av seter	6
4.3	Merknader til § 8 Om frist til å ta setra i bruk	7
4.4	Merknader til § 9 Om når seter skal reknast for å vere i bruk	7
5.	Hus på utvist seter	8
5.1	Merknader til § 10 Om søknad om å setje opp, utvide og endre hus	8
5.2	Merknader til § 11 Om hus på seter som ikkje er i bruk og ikkje er fallen i det fri	9
6.	Seter fallen i det fri etter § 22 i fjellova	9
6.1	Merknader til § 12 Om seter som er fallen i det fri	9
6.2	Merknader til § 13 Løyve til å ha hus m.m. ståande, bortleige m.m. på seter som er fallen i det fri	10
6.3	Merknader til § 14 Tinglysing av rett til å ha hus ståande på seter som er fallen i det fri	10
6.4	Merknader til § 15 Nybygging og ombygging av hus på seter som er fallen i det fri	10
7.	Bortfall av seterrett m.m.	10
7.1	Merknader til § 16 Bortfall av seterrett	10
8.	Utvising og utleige av tilleggsjord	10
8.1	Merknader til § 19 Om planar for utvising og utleige av tilleggsjord	10
8.2	Merknader til § 20 Utvising av tilleggsjord og sakshandsaming	11
8.3	Merknader til § 21 Leige av jord for jordbrukar utan beiterett	12
8.4	Merknader til § 22 Vederlag for utvising av tilleggsjord	12
8.5	Merknader til § 23 Om frist til å ta tilleggsjord i bruk	12
9.	Hus og anlegg	12
9.1	Merknader til § 24 Endring og ominnreiing av eksisterande hus	12
9.2	Merknader til § 25 Oppføring av nye hus og anlegg m.m.	12
10.	Sakshandsaming, tvist og klage	14
10.1	Merknader til § 26 Sakshandsaming i fjellstyret	14
10.2	Merknader til § 31 Innhenting av fråsegn frå regional kulturminnestyresmakt	14
11.	Avsluttande føresegner	15
11.1	Merknader til § 33 Dispensasjon	15

1. INNLEIING

Ved kgl.res. av 22. juni 1984 blei det med heimel i lov av 6. juni 1975 nr. 31 om utnytting av rettar og lunnende m.m. i statsallmenningane (fjellova) § 38 fastsett [forskrift om seter og tilleggsjord m.m. i statsallmenning](#). Forskrifta er endra fleire gonger; 1 november 1985 nr. 1899, 6. oktober 1989 nr. 1033, 4. april 2000 nr. 346, 14. desember 2000 nr. 1296, 27. mars 2007 nr. 358, 26. august 2009, 28. mars 2014 nr. 352 og 22. september 2014 nr. 1223. Landbruks- og matdepartementet sender med dette ut eit nytt rundskriv om praktiseringa av føresegnene i forskrifta. Rundskrivet erstattar rundskriv M-4/2009.

Endringar i forskrifta i 2007

Ved revisjonen i mars 2007 blei det gjort endring i omgrep i tidlegare § 4 ved at "seterbrukaren" blei endra til "garden setra ligg til". Tidlegare § 6, tredje ledd blei oppheva, fordi skogbrukslova frå 1965 blei erstatta av ny skogbrukslov utan at § 50 i lova frå 1965 blei erstatta. Tidlegare § 14 blei endra slik at både Statskog SF og fjellstyret skal samtykkje til utviding av seterhus eller oppsetjing av nytt seterhus på seter som ikkje er i bruk, men som ikkje er fallen i det fri. I tidlegare § 22 blei det teke inn ei språkleg endring ved at "det formålet dei tidlegare har tent" er erstatta med "seterformål". Ved dette samsvarer føresegna betre med det som er sagt i kommentarane om utvising av seter.

I tillegg til endringane i sjølve forskrifta blei det lagt opp til viktige endringar i praktisering av føresegnene. Det blei mellom anna lempa på kravet til mjølkeproduksjon på setra når det blir utvist seter. Vidare skal det kunne bli utvist seter der det ligg til rette for ein kombinasjon av jordbruksmessig og småskala turistmessig utnytting av setrene i statsallmenningane. Dette inneber at ved vurdering av utvising av seter skal det òg leggjast vekt på andre omsyn, slik som ein kombinasjon av aktivitetar som krev husvære, inkludert småskala turistmessig utnytting av seter i form av utleigehusvære, servering med vidare. Det blei òg lagt opp til at det normalt bør bli gitt løyve til ombygging/ominnreiing av bygningar det ikkje lenger er behov for til seterformål, slik at desse kan tene hovudbruket på anna vis.

Endringar i forskrifta i 2009

Landbruks- og matdepartementet sette i 2006 ned ei arbeidsgruppe som skulle vurdere omgrepet "tida og tilhøva" i fjellova, og gi råd om forståing av bruksrettane i statsallmenning. Som eit ledd i oppfølginga av denne arbeidsgruppa endra departementet einskilte føresegner i seterforskrifta. Det blei òg gjort endringar i merknadene til føresegnene.

Det blei ved denne revisjonen mellom anna gjort endringar i forskrifta knytt til utvising av areal til kultivering som beite, utvising av areal til gjødselkum og oppføring av gjetarbu. Det blei vidare lagt til grunn at fjellstyret har ei plikt til, ved vedtak, å ta stilling til om retten til utvist seter er falt bort og melde dette til Statskog SF.

I 2009 blei det teke inn ei nærare omtale av praksis for utvising av tilleggsjord og utnyttinga av vasskraft i statsallmenning. Departementet legg til grunn at dette ikkje er bruksrettar, men departementet meiner at fjellstyra og Statskog SF skal ha klare retningslinjer for handsaminga av søknader frå jordbrukarar med allmenningsrett som har behov for tilleggsjord og eigenproduisert straum på setra.

Til seter og seterdrift er det ofte knytt viktige kulturhistoriske verdiar til drifta, driftsforma, landskapet og konkrete kulturminne som seterdrifta har skapt. Der areala er omfatta av vern etter naturvernlova eller andre vernelover kan det vere særskilte verneføresegner som set rammer for aktivitet og bruk av areala. Fylkesmannen skal normalt inn i slike saker før det blir gjort vedtak.

Endringar i forskrifta i 2014

I 2014 ble forskrifta endra fordi Statens landbruksforvaltning skifta namn til Landbruksdirektoratet. Dette er no retta opp i rundskrivet. § 9 i forskrifta blei òg endra i 2014 ved at det blei klargjort at det ikkje lenger skal vere nødvendig med egen buskap for at setra skal kunne vere i bruk. Departementet har justert merknadene til § 9 i tråd med endringa.

Andre endringar i rundskrivet

Departementet kom i 2012 med ei tolkingsuttale om §§ 6, 10 og 24 i forskrifta. Denne uttala er innarbeidd i rundskrivet under dei aktuelle føresegna.

Landbruks- og matdepartementet trykker ikkje lenger opp rundskriv, men gjer dei berre tilgjengelig elektronisk. Departementet meiner derfor at det ikkje lenger er behov for å gjenta forskriftsteksten i rundskrivet, eller å ha forskrifta som vedlegg. Rundskrivet har endra tittel og overskrifter. Teksten er bygd opp på same måte med departementets merknader til einssilde føresegner. I rundskrivet er det no lenker til [forskrifta](#) og til dei einssilde føresegnene som blir omtala.

Innhaldet er elles ikkje endra ut over nokre oppdateringar, språklege rettingar og presiseringar.

2. INNLEIANDE FØRESEGNER

2.1 Merknader til [§§ 1, 2 og 3 Formål, verkeområde og administrasjon](#)

Det er eit overordna utgangspunkt i lovgivinga om statsallmenningar at bruksrett som er knytte til ein eigedom berre kan utnyttast så langt det skjer i tilknytning til drifta av eigedomen som jordbruk. Vidare er utnyttinga avhengig av at det er tilgjengelege ressursar i allmenningen, og at den einssilde si utnytting ikkje går utover rettar som dei andre med bruksrett har. Det er viktig at fjellstyra og Statskog SF tar omsyn til samisk reindrift i dei områda det har vore slik utnytting frå gamalt av. I område med produktiv skog skal allmenningstyra alltid få høve til å uttale seg på vegne av dei som har virkesrett. Fjellstyra og Statskog SF skal òg ta dei nødvendige omsyn til biologisk mangfald, landskapsverdiar, friluftsverdiar og kulturverdiar knytte til jord, skog og utmark.

3. BEITE

3.1 Merknader til [§ 5 Beiteareal, inngjerding, natthamning og gjeterbu](#)

Fjellstyret tek avgjerd om beitebruk, jf. [§ 16 i fjellova](#). Utvising av areal til inngjerding og ein stad for oppføring av gjetarbu er bruksrettar om det er nødvendig å halde meir kontroll med dyra, til dømes på grunn av rovdyr.

Spørsmål om inngjerding av beite er ei grundisponering der Statskog SF tek avgjerd, jf. [§ 12 i fjellova](#). Bruksrettshavar skal fremje søknad om inngjerding for fjellstyret. Fjellstyret vurderer søknaden og gir tilråding til Statskog SF. Statskog SF kan i samråd med fjellstyret fastsetje vilkår for løyve, til dømes standardvilkår eller særlege vilkår i det einskilde tilfelle. Dei nærare reguleringane av løyve og vilkåra skal gå fram av avtale mellom Statskog SF og den eller dei som har beiterett.

Kultivering og eventuell inngjerding for beitebruk er ikkje omfatta av [forskrift om nydyrking av 2. mai 1997 nr. 0423](#). Kommunen si rolle i slike saker blir å gi rettleiande fråsegn til søknaden. Fråsegna bør dreie seg om dei same forholda som [§ 5 i nydyrkingsforskrifta](#) omtaler, nemleg om innverknader tiltaket kan ha på natur- og kulturlandskapsverdiane, om det er ønskjeleg å styrkje driftsgrunnlaget for søkjaren si driftseining, og om det blir lagt opp til gode løysingar for drift.

For å oppnå gode løysingar samla sett bør fjellstyra og Statskog SF leggje til rette for at utvisingar om moglig kan tene til bruk for fleire med bruksrett, til dømes organiserte beite- og gjetarlag.

Tiltak etter denne føresegna kan òg vere melde- eller søkjepliktig etter [plan- og bygningslova](#).

Når inngjerda beite eller gjetarbu ikkje lenger er i bruk, bør arealet eller bua normalt bli overført til ein annan med bruksrett, eller alternativt fjerna. Det er ikkje aktuelt med løyve etter [§ 13 i forskrifta](#) når det gjeld gjetarbu, fordi dette skal vere enkle bygg som må kunne bli forlanga fjerna når det ikkje lenger er behov for dei. Det kan likevel vere slik at andre enn den eller dei som har fått lov til å føre opp bua har eit behov. Fjellstyret bør, på same vis som for seter, først undersøkje om det er andre med bruksrett som har behov for gjetarbu.

Til utvisingsforretninga skal fjellstyret nytte skjema utforma av Statskog SF. Statskog SF skal rekvirere kartforretning om det er nødvendig.

4. SETER

4.1 Merknader til [§ 6 Utvising av seter](#)

Spørsmålet om utvising av seter blir avgjort av fjellstyret, jf. [§ 7 i forskrifta](#). Tidlegare blei det stilt krav om mjølkeproduksjon som grunnlag for utvising av seter. Det har normalt òg blitt stilt krav om at lokale landbruksstyresmakter har tilrådd søknaden. Departementet legg til grunn at fjellstyret bør kunne utvise seter til formål som går ut over mjølkeproduksjon. Eksempel på dette kan vere beiting av ungkyr, kyr for kjøttproduksjon eller ammekyr. Det kan òg vere utvising til ei driftsform der det blir teke sikte på ein kombinasjon av tradisjonell

seterdrift og småskala turistmessig verksemd på setra. Departementet har i brev 29.august 2012 presisert at denne formuleringa "har ikke hatt til hensikt å begrense småskala turistvirksomhet til bare å gjelde i de tilfeller der det ellers drives tradisjonell setervirksomhet."

Fjellstyra skal vurdere formålet med utvisinga opp mot det jordbruksmessige behov eignedomen har, og "tida og tilhøva" sett i samanheng med situasjonen i det aktuelle bygdelaget. Utgangspunktet for fjellstyra sine vurderingar må vere om den som har bruksrett har eit reelt behov for seter. Ved handsaminga av søknader bør fjellstyra mellom anna leggje vekt på følgjande moment:

- Verksemda må vere ein integrert del av hovuddrifta på jordbrukseigedommen til den med bruksrett, og støtte opp om drifta av denne.
- Den planlagde etableringa må ta omsyn til lokale tradisjonar når det gjeld næring, landskapsbruk, byggeskikk og omsyn til eksisterande natur- og kulturmiljø. Ein skal òg leggje vekt på om etableringa sikrar levande setre og ein seterkultur for framtida.
- Etablering av ny seter må ikkje vere til fortrensel for eller til vesentleg skade for eksisterande bruksrettsutøving, under dette reindrifta si bruk.
- Søkjaren sine planar skal innebere dyrehald i allmenningen sommartid, og at nokon jamleg er til stades på setra i denne tida.
- Verksemda må framstå som ei rasjonell bruksform, og planane for verksemda må bli vurderte som tenlege og levedyktige av lokale landbruksstyresmakter.
- Verksemda må fordre ein viss bygningsmasse med driftsbygningar og husvære.

Tilsvarande vurderingar vil gjere seg gjeldande ved utvising av seter fallen i det fri til ein ny seterbrukar, jf. [§ 12 i forskrifta](#).

Fjellstyra skal sjå til at det ikkje blir utvist seter til nokon som tek sikte på å etablere reine fritidshusvære i statsallmenningane.

Behov for husvære for tilsyn med beitedyr, slepp om våren og samling om hausten, er aleine ikkje grunnlag for å få utvist seter. Om brukaren har slike behov må han fremje ein søknad etter [§ 5 i forskrifta](#). Når det gjeld omdisponering av eksisterande husvære til nye bruksformer, viser departementet til [§ 24 i forskrifta](#), og merknadene til denne.

Søknader om utviding av seter skal òg handsamast etter denne føresegna.

4.2 Merknader til [§ 7 Søknad og saksgang ved utvisning av seter](#)

Statskog SF og regional kulturminnestyresmakt skal få høve til å uttale seg om alle søknader om utvising av seter.

Seterutvisinga omfattar rett til å drive seter i tråd med utvisinga, tomt til nødvendige hus og eit avgrensa areal til setervoll som ikkje bør vere større enn 5-10 dekar, om ikkje særlege forhold eller lokale tradisjonar tilseier noko anna. Areal ut over dette må fjellstyret handsame etter føresegnene i forskrifta [§ 20](#).

Ved utvising av seter skal fjellstyret nytte skjema utforma av Statskog SF. Statskog SF skal rekvirere kartforretning om det er nødvendig.

4.3 Merknader til [§ 8 Om frist til å ta setra i bruk](#)

Når 5-årsfristen er ute, skal fjellstyret sjå til at setra er teken i bruk. Fjellstyret skal ved vedtak ta stilling til om retten er falt bort og gi melding til Statskog SF. Om fjellstyret finn at setra ikkje er teken i bruk, må fjellstyret melde frå til Statskog SF og samtidig gi ei fråsegn til Statskog SF om kva som skal skje med det utviste arealet, det vil seie om utvisinga skal overførast til ein eigedom med beiterett eller om den skal overførast til ein eigedom utan beiterett, eller om setra skal førast tilbake til allmenningen. Dersom det utviste blir ført tilbake til allmenningen kan Statskog SF påleggje den som fekk arealet utvist til seterformål å fjerne eventuelle hus. I dei tilfella der det er Statskog SF som oppdagar at ei seter ikkje er teken i bruk, skal Statskog SF varsle fjellstyret som så skal følgje opp saka. Det er fjellstyret sitt vedtak som fører til at utvisinga fell bort. Dette vedtaket kan bli klaga over til Landbruksdirektoratet, jf. [§ 26 i forskrifta](#).

Kva som ligg i at ei seter er "teken i bruk" må avgjerast i kvart enkelt tilfelle. Utgangspunktet må vere at den aktuelle bruken er i samsvar med det formålet som det er utvist seter til, og andre føresetnader som blei fastsette ved utvisinga, jf. merknadene til [§ 6 i forskrifta](#).

Kravet til bruk må òg reknast for å vere tilfredsstilt om seterbrukaren, innan fristen er ute, har gjort tiltak med sikte på å setje opp bygningar til seterformål, og følgjer opp i tråd med den planlagde drifta.

[§ 8](#) tredje ledd i forskrifta gir Statskog SF heimel til å krevje eventuelle hus fjerna. Det er ikkje aktuelt å forlange husa fjerna om det blir vedteke å overføre setra til ein annen jordbrukar og denne overtek husa. Departementet presiserer at den nye seterbrukaren ikkje er pliktig til å overta husa. Statskog SF skal setje ein frist for eigaren til å treffe avtale med den nye seterbrukaren om overføring av husa. For klage gjeld [§ 30 i forskrifta](#).

4.4 Merknader til [§ 9 Om når seter skal reknast for å vere i bruk](#)

Det framgår av [§ 2 i fjellova](#) at rett som er knytt til ein jordbrukseigedom berre kan utnyttast så langt det skjer i tilknytning til jordbruksdrifta på eigedomen. [§ 9 i forskrifta](#) gir nærare eksempel på kva som skal til for at ei seter skal reknast for å vere i bruk etter regelen om opphør i [§ 22 i fjellova](#).

Det er ikkje nødvendig med seterbruk i tradisjonell forstand i form av mjølkeproduksjon, men setra må tene den jordbruksmessige utnyttinga av eigedomen. For seter der det blir drive turisme i liten skala legg departementet til grunn at seterbrukaren som eit minimum bør hauste setervollen eller ha han inngjerda og nytte han som beite.

For at ei seter skal reknast for å vere i bruk, må bruken skje ut frå den eigedomen som setra høyrer til. Bortleige av seter for kortare periodar, inntil 10 år, er tillate, men vilkår om at setra skal vere "i bruk" frå eigedomen der den høyrer til vil da ikkje vere til stades. Bortleige av setra kan vere ein indikasjon på at vedkomande jordbrukseigedom ikkje lenger treng setra. Setra skal ikkje kunne bli "halden i hevd" ved å dra nytte av andre med bruksrett.

[§ 9](#) blei endra 28. mars 2014 for å klargjere at det ikkje lenger skal vere nødvendig med eigen buskap for at setra skal kunne seiast å vere i bruk. Det følgjer no av forskrifta at blir

setervollen hausta, anten til eige bruk eller for sal, vil setra vere "i bruk" i høve til § 22 i fjellova.

Fjellstyret skal føre jamleg kontroll av om utviste setre er i bruk. Slik kontroll skal skje minst kvart 10. år, og Statskog SF skal ha ein dokumentasjon på at dette er gjort for oppdatering av seterregisteret.

5. HUS PÅ UTVIST SETER

5.1 Merknader til [§ 10 Om søknad om å setje opp, utvide og endre hus](#)

Fjellstyret skal ut frå utvisinga gjere ei konkret vurdering i kvart enkelt tilfelle av kva som er nødvendig og rasjonelt med omsyn til bygningar og tekniske anlegg. Dette gjeld for bygningar til meir tradisjonelle seterformål, og for bygningar tiltenkte ei småskala turistmessig satsing som er omtalt i merknadene til [§ 6 i forskrifta](#). Før fjellstyret gjer vedtak, skal saka leggjast fram for Statskog SF til fråsegn. Statskog SF skal ha kopi av fjellstyret sitt vedtak.

Generelt er det både for nybygg og endringar av eksisterande bygg eit vilkår at bygningane følgjer lokale setertradisjonar og er tilpassa kulturlandskapet sin eigenart. Oppføring, utviding og endring av hus kan vere tiltak som òg er melde- eller søkjepliktig etter [plan- og bygningslova](#). Fjellstyret bør i si handsaming ta atterhald om godkjenning frå kommunale styresmakter.

Om fjellstyret finn det aktuelt å gi løyve til eller eventuelt stille vilkår om endring eller utviding av eksisterande bygningar, eller krevje bygningar fjerna, og eit slikt løyve vil påverke eksisterande kulturmiljø, skal fjellstyret innhente fråsegn frå kulturminnestyresmaktene.

Fjellstyret skal føre tilsyn med all bygging på setrene, kontrollere at denne går føre seg i samsvar med føresetnader fjellstyret har fastsett i godkjente planar, gjere vedtak når det er bygd i strid med fjellstyret sitt løyve eller vilkår ikkje er følgt, og setje vedtaka ut i livet.

Fjellstyret sitt vedtak i saker om bygging på utvist seter er enkeltvedtak, og kan bli klaga over til Landbruksdirektoratet, jf. [§ 26 i forskrifta](#). Det er høve til å klage over sjølve vedtaket eller berre over dei vilkåra som er stilte.

Søknader om ombygging og endring av uthus som det ikkje lenger er aktuelt å bruke i samband med seterdrifta, og som ikkje lenger tener den jordbruksmessige aktiviteten, skal handsamast etter [§ 24 i forskrifta](#). Fjellstyret vil såleis i samband med si sakshandsaming måtte ta stilling til kva for føresegn som skal brukast. Om Statskog SF er ueinig med fjellstyret i at saka høyrer inn under [§ 10 i forskrifta](#) vil fjellstyret sitt vedtak kunne bli klaga over til Landbruksdirektoratet. Om ein søknad skal handsamast etter seterforskrifta [§ 10](#) eller [§ 24](#) skal avgjerast etter ei konkret vurdering av drifta på setra og det aktuelle behovet for vedkommande bygning til seterdrifta i framtida. Departementet har i brev 29. august 2012 komme med ei uttale om dette:

"For det første er det et spørsmål om § 10 kan brukes når seterformålet er nytt. Departementet kan ikke se at regelverket er til hinder for det. Det er heller ingen reelle hensyn som tilsier dette. Bruken av setra kan endres over tid, og det er nettopp da det vil kunne være nødvendig å foreta endringer i bygningsmassen.

For det andre er det spørsmål om det ved nytt seterformål må tas stilling til vilkårene for seterutvisning etter § 6 er oppfylt. Endring av bygningsmassen er ikke en utvidning av seter etter § 6 første ledd andre punktum. Det er derfor ikke slik at § 6 skal anvendes direkte. Et annet spørsmål er om kriteriene i § 6 likevel må være oppfylt. Dette må i så fall følge av § 10.

Det skal etter forskriften § 10 foretas en konkret vurdering av hva som er nødvendig bygningsmasse for en rasjonell bruk av setra. Det må i vurderingen tas stilling til bruken av setra i forhold til det jordbruksmessige behovet, slik det må ved utvisning av seter etter § 6. Det vil si at ved vurdering av § 10 vil mange av de kriteriene som vurderes ved utvisning etter § 6 være de samme. Slik departementet ser det følger dette direkte av § 10 og en behandling av etter § 6 er ikke nødvendig."

5.2 Merknader til [§ 11 Om hus på seter som ikkje er i bruk og ikkje er fallen i det fri](#)

Etter fjellova fell ikkje retten til seter bort før den i 20 samanhengande år har vore ute av bruk som seter. Hendelege avbrot i setringa skal ikkje føre til at retten går tapt. Likevel må seterbrukaren ha ein rett til å vedlikehalde husa, så lenge setra ikkje er fallen i det fri. Om det blir behov for å setje opp, utvide eller endre hus med sikte på å ta opp att seterdrifta, gjeld føresegnene i [§ 10 i forskrifta](#). Det som er sagt under § 10 gjeld tilsvarande, at fjellstyret skal innhente fråsegn frå regional kulturminnestyremakt.

Søknader etter første ledd skal sendast til fjellstyret, som handsamar dei og sender dei vidare til Statskog SF, som gjer søkjaren kjent med avgjerda. Vedtak fjellstyret gjer kan påklagast til Landbruksdirektoratet, jf. [§ 26](#) og [§ 30](#) i forskrifta.

6. SETER FALLEN I DET FRI ETTER [§ 22 I FJELLOVA](#)

6.1 Merknader til [§ 12 Om seter som er fallen i det fri](#)

Fjellstyret skal gjere vedtak om at setra er fallen i det fri når vilkåra etter [§ 22 i fjellova](#) ligg føre. Fjellstyret kan gjere vedtak om å utvise setra til ein annan eigedom som treng seter når bruksutøvinga i allmenningen er best tent med det. Når det gjeld dei formåla det kan bli utvist seter til, viser departementet til merknadene til § 6.

Om fjellstyret går inn for å fjerne husa, må det leggje saka fram for kulturminnestyremaktene før det blir gjort vedtak.

Det er såleis fjellstyret som avgjer om ei seter er fallen i det fri, og kva som seinare skal skje med setra. Eit slikt vedtak blir grunnlaget for ein eventuell klage.

6.2 Merknader til § 13 Løyve til å ha hus m.m. ståande, bortleige m.m. på seter som er fallen i det fri

Blir seter fallen i det fri ikkje vist ut til ein annen eigedom med bruksrett, sjå [§ 12 i forskrifta](#), kan Statskog SF gi seterbrukaren løyve i inntil 10 år av gangen til å ha hus eller anlegg ståande utan vederlag.

[§ 17 i forskrifta](#), om restriksjonar på endringar av bygg og krav om punkt feste, gjeld òg tilsvarande om seterbrukaren får løyve til å ha hus eller anlegg ståande utan vederlag.

Fjellstyret avgjer om hus eller anlegg skal fjernast eller ikkje. Når vedtaket er endeleg, har Statskog SF ansvaret for oppfølginga, og avgjerd knytt til dette er ikkje enkeltvedtak og kan såleis ikkje bli klaga over.

6.3 Merknader til § 14 Tinglysing av rett til å ha hus ståande på seter som er fallen i det fri

Dokumentet blir utarbeidd av Statskog SF, og skal tinglysast på grunnboksbladet til allmenningen fordi det gjeld ein rett som skal kvile på allmenningen. Dokumentet skal òg tinglysast på eigedomen sitt grunnboksblad for å sikre at ein seinare eigar ikkje overfører retten isolert, og at retten følgjer med når eigedomen blir selt (eller pantsett). Seterbrukaren skal dekkje utgiftene ved å tinglyse erklæringa.

6.4 Merknader til § 15 Nybygging og ombygging av hus på seter som er fallen i det fri

Om ein seterbrukar har fått løyve til å ha seterhusa ståande etter [§ 13 i forskrifta](#), er det Statskog SF som skal ta stilling til, og eventuelt gi løyve til, nybygging eller ombygging og liknande. Gjeld det endring av eldre seterbygningar skal saka leggast fram for kulturminnestyresmaktene før avgjerda blir teken. Ved løyve til ombygging/nybygg må det bli teke atterhald om eventuell godkjenning frå kommunale bygningsstyresmakter.

7. BORTFALL AV SETERRETT M.M.

7.1 Merknader til § 16 Bortfall av seterrett

Føresegna gir dei alternativa som ligg føre og prioriteringa mellom dei. Den tidlegare seterbrukaren sitt ønskje å få festekontrakt (bokstav b), må derfor vike for den som treng seter. Om alternativ c, fjerning av seterhus blir aktuelt, skal fjellstyret sjå til at krav om fjerning blir følgt opp.

8. UTVISING OG UTLEIGE AV TILLEGGSJORD

8.1 Merknader til § 19 Om planar for utvising og utleige av tilleggsjord

Det er viktig at utvising av tilleggsjord skjer planmessig, og forskrifta stiller derfor eit krav om at det blir utarbeidd planar for dei aktuelle områda. Kravet til planar er ikkje heilt absolutt, men blir føresett lagt til grunn for dei utvisingane som ikkje gjeld tillegg til eksisterande parsellar eller til eksisterande seter.

Det er gjennom planarbeid at dei ulike omsyna kan bli vege opp mot kvarandre. Det er ønskjeleg med ei tilsvarande avveging ved sjølve utvisinga for dei tilfelle der tilleggsjord blir utvist utanfor etablert planområde. Avveginga av ønskje om å få utvist areal til oppdyrking mot anna bruk føreset at ulik bruk og ulike interesser blir involverte i planprosessen. Dei konkrete omstenda kan tilseie at det er nødvendig å involvere grupper og personar ut over dei høyringsinstansane som er nemnde i siste ledd i føresegna. Under ”andre omsyn” kan mellom anna omsynet til samisk reindrift i reinbeiteområda kunne vege tungt. Reindriftnæringa bør medverke i utarbeidinga av planar for utvising av tilleggsjord i reinbeiteområda. Det er ein føresetnad at Statskog SF, som har eit særleg ansvar for planarbeidet, etablerer rutinar som sikrar at reindriftnæringa blir teke med på råd i slike planprosessar.

Utvising utanfor planområde skal berre skje i særlege tilfelle. Kommunen si medverking til planarbeidet vil normalt innebere at dei omsyna til landskapsvern og miljø som er nemnde i forskrift om nydyrking er avklarte, jf. §§ [3](#) og [5](#) i forskrift om nydyrking av 2. mai 1997 nr. 0423. Kommunen skal òg, etter kvart som søknader om tilleggsjord kjem inn, vurdere den einskilde søknaden konkret. I dei tilfella det blir søkt om oppdyrking med sikte på maskinell hausting skal kommunen handsame søknadene etter forskrifta om nydyrking. Blir det søkt om kultivering av beite skal kommunen gi fråsegn til søknaden.

8.2 Merknader til [§ 20 Utvising av tilleggsjord og sakshandsaming](#)

Departementet legg til grunn at tilleggsjord er jord som skal nyttast til produksjon av fôr som blir hausta og frakta bort frå arealet. Utvising av tilleggsjord er ikkje ein bruksrett. Gjeldande lovgiving både for statsallmenningane og bygdeallmenningane gir ikkje grunnlag for å slå fast at ein jordbrukar som har allmenningsrett i ein allmenning har krav på å få utvist tilleggsjord.

Fjellstyret skal vurdere og gjere vedtak om utvising av tilleggsjord. Utvising skal skje etter føresegnene i [kap. X i fjellova](#), og føresegnene i [kapittel 7 i seterforskrifta](#) her. Når søknad om tilleggsjord kjem inn til fjellstyret, skal fjellstyret vurdere saka opp mot dei planane som er lagde for området. Om fjellstyret finn utvising aktuell skal fjellstyret leggje saka fram for dei organa som er nemnde i andre ledd.

I dei tilfella der søknaden blir omfatta av [forskrift om nydyrking av 2. mai 1997 nr. 0423](#) skal kommunen avgjere søknaden etter den nemnde forskrifta sine føresegner, som mellom anna inneber at regional kulturminnestyresmakt skal gi fråsegn. Om kommunen avslår søknaden etter føresegnene i nydyrkingsforskrifta vil saka vere endeleg avgjort, med mindre vedtaket blir omgjort etter klage frå søkjaren.

Om kommunen godkjenner nydyrking skal fjellstyret likevel ta stilling til søknaden og fatte vedtak ut i frå eiga vurdering av saka. I denne vurderinga skal, i tillegg til kommunen sitt vedtak om godkjenning, dei fråsegner som er innhenta frå Statskog SF og eventuelt allmenningsstyret og områdestyret for reindriften inngå. Blir utvisinga nekta kan dette vedtaket bli klaga over til Landbruksdirektoratet, jf. [§ 26 i forskrifta](#). Klagen skal sendast Statskog SF, som etter nærare vurdering skal sende saka til Landbruksdirektoratet for endeleg handsaming av klagen.

Om det er søkt om inngjerding av arealet, tek Statskog SF avgjerd om dette.

8.3 Merknader til [§ 21 Leige av jord for jordbrukar utan beiterett](#)

Fjellstyra kan òg gjere vedtak om utleige av jord til jordbrukarar som ikkje har beiterett i statsallmenningen. Handsaminga av slike saker fylgjer dei same rutinane som for søknader om utvising av tilleggsjord til jordbrukarar som har beiterett, jf. [§ 20 i forskrifta](#).

8.4 Merknader til [§ 22 Vederlag for utvising av tilleggsjord](#)

Tidlegare blei det berre betalt vederlag for produktiv barskog. Frå 2009 blei dette endra til at det skal krevjast vederlag for produktivt skogareal utan omsyn til treslag.

8.5 Merknader til [§ 23 Om frist til å ta tilleggsjord i bruk](#)

Om jorda ikkje er teken i bruk innan 5 år fell den tilbake til allmenningen. Tilbakefall inntreff automatisk når vilkåra for utvisinga ikkje er oppfylte. Det er ikkje nødvendig å gjere vedtak om tilbakefall for at tilbakefallet skal vere gyldig.

9. HUS OG ANLEGG

9.1 Merknader til [§ 24 Endring og ominnreiing av eksisterande hus](#)

[§ 24](#) gjeld dei tilfella der seterbrukaren ønskjer å endre/ominnreie ståande hus på setra, som det ikkje lenger er behov for til seterformål. Det er krav om godkjenning frå både fjellstyret og Statskog SF. Fjellstyret og Statskog SF bør ta atterhald om godkjenning frå kommunale styresmakter.

Bygningar det ikkje lenger er behov for til seterformål bør det normalt kunne gis løyve til å ominnreie eller ombygge slik at dei kan tene hovudbruket på anna vis. Eit avslag på søknad om ombygging/ominnreiing bør i tilfelle vere grunna i eventuelle ulemper for drifta på den aktuelle setra eller andre setrar, eller i at omsyn til kulturminne tilseier at det ikkje blir gitt løyve til å gjennomføre dei.

Seterhus som det er gitt løyve til å ominnreie til fritidsformål etter denne føresegna fell i det fri etter dei same føresegnene som setre elles.

Om forholdet mellom §§ [10](#) og [24](#) sjå merknadene til § 10.

9.2 Merknader til [§ 25 Oppføring av nye hus og anlegg m.m.](#)

Generelt

Forskrifta legg opp til ei utvida forståing av seteromgrepet i høve til det som gjaldt tidlegare. Departementet føreset at fjellstyra og Statskog SF fører kontroll med at søknadene er reelle og planane levedyktige, jf. merknadene til § 6. Ofte vil den med beiterett vere godt hjulpen med løyve til å setje opp hus i staden for seterutvising. For å hindre unødig etablering av nye setre, bør ordninga gjerast kjent lokalt. Om nødvendig bør Statskog SF ta kontakt med beitelag for å informere. På same måten bør fjellstyra engasjere seg for å setje opp hus til felles bruk når dette er aktuelt.

Føresegna blei endra på bakgrunn av forslaga frå fleirtalet i den arbeidsgruppa som i 2006 vurderte omgrepet ”tida og tilhøva” i fjellova. I forskrifta [§ 5](#) er det fastsett at oppføring av

gjetarbu er ein bruksrett. Vidare blir det i forskrifta [§ 25](#) fastsett at tilvising av areal til gjødselkum og tomt til felles driftsbygning er bruksrettar i ein statsallmenning når dette er nødvendig for drifta av eigedom med allmenningsrett. Det er fjellstyra som avgjer om det ligg føre ein bruksrett etter første og andre ledd. Fjellstyret kan setje vilkår for godkjenninga, og eksempel på vilkår kan vere plasseringa av dei anlegga det er søkt om, storleiken og tilpassinga i terrenget. Slike søknader skal leggjast fram for Statskog SF til fråsegn før fjellstyret gjer vedtak. Fjellstyret skal sørgje for at regional kulturminnestyresmakt får saker til fråsegn om tiltaket påverkar landskapet eller natur- og kulturmiljøet.

Særskilt om vasskraft

Forskrifta [§ 25](#) tredje ledd gjeld òg for oppsetting av installasjonar eller bygningar for produksjon av elektrisk kraft. I rapporten frå arbeidsgruppa som i 2006 vurderte omgrepet ”tida og tilhøva” i fjellova, meinte eit fleirtal at utnytting av vassfall i statsallmenningar til produksjon av elektrisk kraft til husbehov for dei som har bruksrett i einskilde tilfelle må kunne vere utøving av bruksrett. Departementet vurderte dette, men meiner at utnytting av vassfall er eit grunndisponeringstiltak, jf. [§ 12 i fjellova](#), der retten ligg til staten som grunneigar. Utnytting av vasskraft er såleis ikkje ein bruksrett. Departementet legg likevel til grunn at det i einskilde tilfelle kan vere rasjonelt at til dømes ei seter utnyttar nærliggande vassfall til produksjon av elektrisk kraft, og kom til at det må vere ei opning for dette ved praktiseringa av forskrifta.

Seterbrukar som ønskjer å utvikle vassfall til produksjon av elektrisk kraft til forsyning av straum til drift av seter, må søkje grunneigar, Statskog SF, om løyve. Søkjar må i tillegg sørgje for å få alle nødvendige offentlege løyver og godkjenningar. Statskog SF tek avgjerd etter høyring.

Føresetnaden for at ein seterbrukar skal få utnytte nærliggande vassfall til produksjon av elektrisk kraft må vere at utnytting av vassfallet ikkje er til skade eller ulempe for andre med bruksrett. Statskog SF kan fastsetje ei øvre grense for kva anlegg seterbrukarar kan få byggje, til dømes i form av effekt, levert straum eller liknande.

Om Statskog SF gir løyve skal Statskog SF og seterbrukaren etablere ein alminneleg falleliekontrakt. For mindre anlegg som skal forsyne setre med straum skal Statskog SF ikkje krevje vederlag for leie av fall. For leie av grunn til installasjonar eller bygningar og liknande skal den som leiger svare vederlag for tapt skogproduksjon, etter dei same prinsipp som gjeld for tilleggsjord, jf. [kapittel 7 i forskrifta](#). Føresetnaden er at setra blir nytta i samsvar med dei rammer som er sette for bruk av setra i samband med utvising.

Om det er tale om ei setergrend med fleire seterbrukarar legg departementet til grunn at utnytting av vasskraft normalt skal skje i eit samarbeid mellom dei brukarane som har interesse i slik kraftforsyning. Statskog SF kan stille vilkår om slikt samarbeid.

Om det blir produsert eit overskot av kraft, og det er aktuelt å føre denne til distribusjon, må den som leiger fallet betale vederlag på alminneleg marknadsnivå for produksjon av elektrisk kraft. Slikt vederlag tilfell grunneigarfondet.

For vassdrag i ei statsallmenning som ligg slik til at dei kan bli nytta til eige behov for straum på sjølve eigedomen med bruksrett, skal Statskog SF òg kunne vurdere å gi løyve til ei småskala utnytting. Dette vil ikkje vere ein del av bruksretten. Tilhøva kan likevel vere slik at det er naturleg å vurdere ein søknad, til dømes om fallet ligg naturleg til rette for kraftforsyning til eigedomen, og bruken ikkje kjem i konflikt med andre planar for utvikling av fallet. Vilkåra for eit slikt løyve vil vere dei same som for løyve som blir gitt til utnytting av vasskraft til straum i samband med seterdrift. Det er ein absolutt føresetnad at straumen går til drifta av eigedomen som jordbruk.

Fjellstyret og Statskog SF skal sørgje for at regional kulturminnestyresmakt får saker til fråsegn om tiltak i vassdrag som påverkar landskapet eller natur- og kulturmiljøet.

10. SAKSHANDSAMING, TVIST OG KLAGE

10.1 Merknader til [§ 26 Sakshandsaming i fjellstyret](#)

Føresegnene i [forvaltningslova](#) gjeld for sakshandsaminga i fjellstyra. Det er ein føresetnad at dei som handsamar saker i fjellstyra har god kjennskap til føresegnene om enkeltvedtak i forvaltningslova. Desse føresegnene gjeld òg for vedtak som gjeld eit ubestemt tal eller ein ubestemt krins av personar, altså eit unnatak frå [§ 2](#) første ledd bokstav c. Forvaltningslova har føresegner mellom anna om habilitet, teieplikt, sakshandsaming, førebuing av saker, vedtak og klage. Mangelfull sakshandsaming eller førebuing, eller manglar ved vedtak, kan føre til at vedtaket blir oppheva som ugyldig. Om førehandsvarsling og kunngjering av eller melding om fjellstyrevedtak, gjeld i tillegg [forskrift fastsett 8. juni 1983 nr. 1257](#) med heimel i [§ 10 i fjellova](#).

Det er eit mål at offentleg verksemd skal vere mest mogleg open, og fjellstyra skal halde opne møter. Sakshandsaminga i fjellstyra er òg omfatta av [lov om rett til innsyn i dokument i offentleg verksemd \(offentleglova\) av 19. mai 2006 nr. 16](#).

Statskog SF bør ha kopi av alle avgjerder og vedtak som fjellstyra gjer i medhald av fjellova og denne forskrifta, og setje dette i system. Det vil gjere det lettare for Statskog SF å halde ulike oversiktar à jour. Statskog SF kan gi nærare retningsliner om rekkjevidda og praktiseringa av oversendingane.

Når fjellstyret mottok klage på vedtak, og ikkje finn grunn til å gjere om vedtaket på bakgrunn av klagen, skal klagen og resten av saksdokumenta sendast til Landbruksdirektoratet via Statskog SF. Det er viktig at alle dokumenta ligg ved saka.

10.2 Merknader til [§ 31 Innhenting av fråsegn frå regional kulturminnestyresmakt](#)

Landbruksstyresmaktene har eit sektoransvar for dei kulturhistoriske verdiane i setermiljøa i statsallmenningane, både seterhus, automatisk freda arkeologiske kulturminne og landskapsverdiar. Gjennom forvaltninga av fjellova og forskrifter gitt i medhald av denne har Statskog SF og fjellstyra òg eit slikt sektoransvar. Det er viktig at bruken av utmarka i samband med jordbruksdrift både blir historisk dokumentert og halden i hevd for framtida.

Setermiljø omfattar som regel kulturminne som ikkje er freda ved særskilte vedtak. Samarbeidet med kulturminnestyresmaktene er viktig for å førebyggje skadar på viktige kulturhistoriske verdjar. Endringar av kulturminne, kulturmiljø og landskap kan vere nye hus og anlegg, ombygging og riving av eksisterande bygningar, utvising av ny seter, inngjerding av areal, oppsetting av gjetarbu og utvising av tilleggsjord.

Automatisk freda kulturminne omfattar alle kulturminne frå før 1537, erklærte ståande bygg frå perioden 1537-1649 og samiske kulturminne eldre enn 100 år. §§ [3](#) og [4](#) i kulturminnelova av 9. juni 1978 nr. 50 gir nærare føresegner om automatisk freda kulturminne. Kulturhistorisk eller arkitektonisk verdfulle kulturminne som ikkje er automatisk freda, kan fredast ved særskilt vedtak i medhald av kulturminnelova.

11. AVSLUTTANDE FØRESEGNAR

11.1 Merknader til [§ 33 Dispensasjon](#)

Departementet meiner det bør vere ei opning for dispensasjon, men meiner samstundes at ei slik føresegn skal praktiserast strengt og nyttast berre i særskilte høve.

Med helsing

Pål Vidar Sollie
ekspedisjonssjef

Frode Lyssandtræ
avdelingsdirektør